

La utopia: un horitzó de referència

(La utopia vers la qual hom avança sense arribar-hi mai...
Al final acaba dient: som homes amb ferides infinites i grandeses inefables)

Ramon Ribera Mariné

INTRODUCCIÓ

Abans de descriure la utopia que desitjo compartir amb vostès voldria dir una mica la imatge de la nostra societat que contemplem sovint des dels mitjans: una societat de l'abundància i del consum, (la nostra, clar! No la dels més pobres). La societat, sí, té com a legitimació oficial la satisfacció de les necessitats dels individus. Aquestes, però, no són un horitzó de referència predominantment transcendent, ni són contemplades com una utopia que les legítimi.

Aquesta és la meva fe: de Déu venim i a Déu tornem. Per a mi la vida té sentit. La he rebuda, se m'ha confiat quelcom del que en sóc responsable i desitjo viure-la amb passió perquè val la pena.

La singularitat de cada ésser humà ha de poder ser portadora d'una crida a la responsabilitat i a la bondat. El major repte actual ha de poder ser avançar amb fermesa en la lluita d'eliminar la diferència fatal i inhumana del 20 % enfront del 80 %, i avançar titànicament en crear la consciència d'un progrés vers allò que ens faci, més i més a tots veritablement humans i humanitzadors.

La relació amb Déu, que suposa tota religió, afavoreix i enriqueix la nostra identitat, i és el que constitueix veritablement la nostra plena realització.

Amb Déu ens cal viure una relació absoluta, aquesta relació és la més personal i més personalitzadora; és la que ens constitueix i afirma el nostre jo. M'agrada molt remarcar que, en el cristianisme, Déu s'hi revela des de la reciprocitat.

La utopia, la passió, la llibertat, han de ser l'ànima de la persona vers allò que li apareix com la seva meta o plenitud. Tots necessitem de tots, sí, però sobretot de Déu que és del qui rebem la vida.

L'ésser humà és creat a imatge i semblança de Déu (cf Ge 1,26). Aquest text bíblic descriu la persona humana amb una significació transcendent i eterna i ha estat **una de les més importants aportacions del cristianisme a l'existència humana**, però, la decisió i la qualitat de fe de cada u és el que dona més el sentit etern a la seva vida. Sense la religió no hauríem après a tenir fam i set d'eternitat. David Jou ha escrit que la ètica cristiana demana les obres de misericòrdia que van més enllà dels manaments!

Sant Benet estava impregnat de les Escriptures i aquestes són les que il·luminen el “**bon zel**” del que parla en el capítol 72 de la seva Regla. La totalitat de la Regla benedictina és descrita des de les Sagrades Escriptures i elles són les que il·luminen realment l'**horitzó de referència** de la vida dels monjos.

Acabo aquesta introducció afirmant que desitjar fer del món un lloc millor, ha d'incloure sobretot, canvis radicals en la humanitat.

1. La utopia del somni humà

Estem en alta mar i ens cal assumir el tsunami social, cultural, científic, polític, econòmic, ecològic i tècnic que vivim, sí, però cal cercar el far que ens retorni un horitzó de referència.

Si **Déu és AMOR**, estimar és també, per a nosaltres, que hem estat creats a la seva imatge i semblança, allò que ens ha de constituir i, per tant, només l'amor podrà ser la força per a construir la utopia del **somni humà**.

Sí, l'**amor** i el seu infinitiu **estimar** són l'essencial d'aquest somni tan místic i tan humà que comparteix l'home amb el seu Déu i Pare. Aquests dos infinitius són l'horitzó on el cel i la terra s'abracen.

La utopia és aquella mirada que, tant el místic com l'executiu contemplen com el somni audaç d'aconseguir l'objectiu suprem per al que han estat creats. La humanitat porta a l'entranya un imperatiu diví: *retornar al paradís del que ens hem allunyat*. Aquest pot ser el somni de la nostra utopia. Utopia humana però encara més utopia divina.

Només quan haurem descobert i conscienciat que tots els homes de la terra formem part de la mateixa família, i que tots som

germans, estarem en condicions de mirar cap a un futur comú. No n'hi ha prou amb una vaga sensibilitat vers la tolerància benèvola de la diversitat, sinó que és necessari el somni d'una legítima família des de la sagrada pertinença mútua.

Cal, però, que el nostre somni apel·li tant a la pertinença divina com a la mística de la fraternitat. Cercar viure al centre on hi ha Déu és cercar també on hi ha els nostres germans. Desitjar fer un món millor sempre serà l'art suprem amb el que mirem la utopia del nostre somni humà.

La utopia, però, no és només un somni, ni una teoria, ni només una pràctica, sinó i sobretot, una experiència i una resposta. I aquesta resposta demana abandonar allò que no és estrictament necessari.

La cultura moderna sovint es podria caracteritzar a partir d'alguns leitmotiv com per ex. l'afirmació de l'individu, l'emancipació, la llibertat, els drets de la consciència, la racionalitat, l'esperit crític, la tolerància... Carles Feixa diu que el moviment hipyy, un corrent que va néixer als Estats Units a la dècada del 1960, moviment de contracultura a través de noves formes de família (les comunes)... va personalitzar la idea de renovació total, de canvi social a través d'utopies basades en un capgirament dels valors dominants, i a l'any 1968 Theodore Roszak teoritzà sobre la missió de la joventut com a creadora d'una cultura alternativa a la que dominava en la societat.

És possible que la justícia no es realitzi mai a la terra. Però nosaltres creiem que lluitar per la justícia en el món és un aspecte important del somni humà. (Perquè Déu mateix va intervenir en la història des del seu Fill Jesús, en la seva vida entregada, morint en la creu i Ressuscitant.)

Tots hem d'anar cercant una manera natural i pròpia de viure que sigui una opció humana d'alta qualitat: cercant com donar respostes als problemes de la nostra societat i compromentent-nos en les causes a favor dels germans.

Tinguem coratge! La comunicació que Déu ens ha fet des del seu Ésser diví l'ha fet participant plenament de tot el que és humà i a nosaltres ens ha fet participants del que Ell és!!! Des d'aquesta correlació humano-divina fins i tot ha nascut la gran regla d'or sobre l'amor humà que fins l'enemic és nomenat germà. Ja al Pentateuc hi

llegim: “*No jutgis abominable a l’edomita, que és el teu germà*” Dt 23,8. (“*estimeu els enemics, feu bé als qui us odien*”)

La compassió que caracteritza a Déu ha esdevingut també la font primera dels nostres sentiments fraterns. I és la compassió la que ha de definir també a l’home, com a un germà per excel·lència. Vivim per a viure en correlació amb Déu, a l’interior del qual hi viu només l’amor.

Mitjançant les paraules GERMÀ i COR anihilem l’odi. “*És el meu germà*” i si l’odio faig mal us del meu cor. Fer de l’altre **el meu germà** és realment el que revela millor l’espiritualitat cristiana.

2. La utopia que ens legitima

A l’eternitat de Déu hi correspon l’eternitat de l’home. (Recordem: “*Déu digué: Fem l’home a imatge i semblança nostra*”. Déu ha infós la seva perdurabilitat infinita a la finitud humana. Hem estat creats per a ser els seus partners, els seus amics i col·laboradors. I recordem, doncs, que la vida eterna no només ens ha estat promesa sinó que ha estat plantada ja dins nostre. El vincle amb l’Absolut ha esdevingut font d’humanitat en nosaltres.

La realitat és el punt cabdal d’una utopia sempre sagrada. Com ha dit el papa Francesc en la seva Carta Encíclica **Frateli tutti** *la realitat és un valor que s’imposa amb tota legitimitat i és una crida a viure-la amb passió abandonant la mediocritat.*

Sant Benet, en la seva Regla, descriu l’ideal monàstic, tot manifestant la convicció que molt sovint els monjos tenen tots els defectes i no obstant, no se n’escandalitza ni rebaixa el nivell de l’ideal.

Res ens pot separar de l’amor de Déu Rm 5,8, certament, ni tan sols el pecat. Déu és perdonador de manera constitutiva, i ho és en el mismíssim moment que som pecadors. La misericòrdia de Déu és la manifestació més autèntica de la transcendència que l’habita. Cal doncs afirmar que la constitutivitat humana, feble i pecadora, és també totalment transcendent. Per això Rublev, monjo cristià i ortodox, no volgué pintar el judici final per no ofendre la misericòrdia de Déu.

La utopia que ens legitima és la que, gràcies a la *vida divina* que ens habita, ens fa capaços d'albirar sempre horitzons nous, sovint insospitats.

Segons l'arquebisbe emèrit de Canterbury (2000-2012), hi ha molts factors —polítics, econòmics, psicològics— que ens impulsen més aviat a ser molt menys del que Déu desitja que siguem. Però la humanitat, porta en ella aquell anhel diví, gràcies al qual pot afrontar allò inusitat.

Martin Luther King en un escrit el 28 d'agost de 1963 (conegut per tothom, segur!) va expressar un gran desig anomenat: UN SOMNI. Luther King deia: *“Jo encara tinc un somni. És un somni profundament arrelat en el somni que tots els homes són creats iguals.” Tinc el somni que un dia, ...serem capaços d'asseure'ns plegats a la taula de la germanor. Tinc el somni que un dia, ...la injustícia i l'opressió, es transformaran en un oasi de llibertat i justícia. Tinc el somni que els meus quatre fills un dia viuran en una nació en què no seran jutjats pel color de la seva pell sinó per la naturalesa del seu caràcter. Aquesta es la nostra esperança. Es la meva fe. Amb aquesta fe serem capaços de transformar les discòrdies en una bonica sintonia de germanor. Amb aquesta fe serem capaços de treballar plegats, de pregar plegats, de lluitar plegats, per anar plegats a la presó, de lluitar plegats per la nostra llibertat, amb la convicció que un dia serem lliures”.* Amb aquestes paraules va expressar la utopia que el legitimaba!

González Faus es lamenta per la manca de utopies reals. I constata, amb fermesa, que el cristianisme és alhora radicalment optimista i profundament pessimista i que tot ésser humà, és capaç tant d'allò que és òptim com d'allò que és pèssim.

És l'amor que Déu ha vessat en el nostre cor el que ens obliga a viure amb passió el camí de la nostra història. Aquesta és la meva fe: de Déu venim i a Déu tornem. Per a mi la vida té sentit. La he rebuda, se m'ha confiat quelcom del que en sóc responsable i desitjo viure-la amb passió perquè val la pena.

La terra és més un espai sagrat que no un bé econòmic. M'agrada dir això! I m'agrada viure amb passió la cura de la “casa comuna”. Sant Benet ho sentia així quan a la seva Regla diu al majordom *“que es miri tots els objectes i tots els béns del monestir com si fossin basos sagrats de l'altar”.* RB c. 31,10

3. La utopia del Regne de Déu

Per a mi la utopia consisteix en viure, amb passió, el que per a Crist tenia el nom de **Regne de Déu**.

Tots els creients ens hem de sentir cridats a treballar per la realització de la utopia que inicià Jesús. El Regne de Déu fou l'horitzó de referència que ell va forjar. I (en aquest moment sinodal que viu l'Església) l'anunci del Regne de Déu és una crida a obrir les portes de la “*casa comuna*” que és la humanitat.

Utopia i passió han de ser per a nosaltres dos mots que ens facin vius actors de l'anunci de la Bona Nova que el Crist vingué a revelar.

El Centre essencial del Regne de Déu ens és descrit en les sagrades pàgines de les Benaurances i de tot el llarg Sermó de la Muntanya. I en son el cim tant la paràbola del “fill pròdig”, que és la revelació màxima que Jesús feu de Déu com a Déu i com a Pare, com també la paràbola del “bon samarità”, on Jesús hi va revelar amb més passió la utopia essencial del Regne: l'amor al proïsme. Aquestes dues paràboles però no es poden confondre una amb l'altra. L'amor a Déu demana “totalitat” mentre que l'amor al proïsme no té fronteres ni límits, però no és el mateix que l'amor a Déu tot i tractant-se d'un sol i únic amor. Déu no queda substituït per l'home, que mai arribarà a ser objecte absolut del nostre amor.

Déu sempre serà el fonament de l'amor radical al proïsme. La ètica cristiana és una ètica radicalment humana, segons la qual l'amor envers Déu es mostra sobretot en l'amor al proïsme. Recordem, a més, que l'amor al proïsme que Jesús predicava féu saltar les barreres d'aquest l'amor fent-lo extensiu fins i tot als enemics. Sí, l'amor és l'estrella polar que ha de guiar la nostra història.

Fins la més alta comunió amb Déu demana viure i actuar “**samaritanament**”, fent nostres les ferides i les carències dels germans. Recordem com Jesús a Mateu 25,31 diu que quan el Fill de l'home vindrà a jutjar dirà *als de la seva dreta: “Veniu, beneïts del meu Pare perquè quan jo tenia fam em vau donar de menjar; o quan tenia set em vau donar de beure... Doncs ho dic amb veritat que en*

la mesura en que ho vau fer a un d'aquests germans meus a mi m'ho féreu.”

Sant Benet va redactar el capítol 72 de la seva Regla, que es titula **“EI BON ZEL que cal que tinguin els monjos”** amb el desig de forjar la vida dels monjos des de la utopia del Regne. En aquest capítol Benet hi descriu un estil de vida apassionadament fratern.

Cal conrear el BON ZEL com una bella utopia, com una llum que no només il·lumini l'horitzó sinó també l'avui i l'ara. Benet, en descriure'l, no oblida la feblesa i el dur realisme que suposa la vida de les persones, sovint lluny de la perfecció, sinó que és des d'aquest realisme que descriu el BON ZEL que cal practicar dient que *“... cal viure'l amb un amor ferventíssim, avançant-se a honorar-se els uns als altres, suportar-se amb una gran paciència les seves febleses tant físiques com morals; ...no buscant allò que a un li sembla útil per a ell, sinó més aviat el que ho sigui per als altres; practicant desinteressadament la caritat fraterna; estimant Déu amb amor... I tenint el Crist com a centre d'aquest amor no anteposant-li res absolutament.”*

Amb aquest text Benet ha descrit bellament la utopia humana i transcendent que ha de desitjar viure tota persona. És assumpte d'un cor summament apassionat, unint sempre amor ardent i summa paciència... Benet vol que siguem dinàmics, la paraula “córrer” surt moltíssimes vegades en la seva Regla, com un sinònim de passió i de fervor... lluny de la mediocritat. Fins indica, amb molta subtileza, que el respecte humà és una forma molt elevada de l'amor, el qual ha de ser suficientment robust per *“tolerar amb suma paciència les debilitats dels germans tant físiques com morals”* 72,5.

L'amor al proïsme o la cura del germà és “l'imprescribible o l'essencial de l'anunci del Regne de Déu”.

4.La utopia: Una referència transcendent.

Ferran Sàez en una reflexió sàvia diu: Utopia no vol dir només un IDEAL, sinó que, per a mi i des del cristianisme, la utopia és

tinguda com una esperança contemplada com una realitat transcendent.

Esdevenir persones de manera reeixida depèn, de l'horitzó de referència que tinguem. Construir o viure una utopia depèn de la pròpia interioritat, del desig de compartir-la amb els altres, de tenir un somni important a les pròpies entranyes, i viure'l tant des d'un "soliloqui" sí, aquell espai profund i íntim de la nostra relació amb Déu, com també des del qüestionament i de l'escolta dels altres. Habermas diu que la relació amb els altres i amb Déu són de naturalesa diferent, i valora la relació amb Déu com una relació amb la subjectivitat absoluta. Davant de Déu l'ésser humà hi és de manera total i transparent; per això la pregària del creient, dialogant i contemplativa, és la relació més personalitzadora; sí, la pregària ens constitueix i afirma en la nostra singularitat i transcendència. Però la utopia també depèn del germans amb qui la podem compartir.

Deixem que la UTOPIA ens mostri com és:

- La utopia és l'esforç que esclata de l'alegria profunda d'existir.
- És l'èxtasi de l'home davant el misteri i se sent cridat a respondre.
- És aquell somni nou amb que cada generació vol construir el món.
- És aquella cultura que, des d'una referència religiosa, té la força per a sostenir el món.
- És l'anhel d'un cor que cerca i potencia el que per a ell és l'essencial tot abandonant el que és accidental.
- És un afer creador, alhora diví i humà.
- L'esperança és l'eix central i constituent de la utopia.
- És la passió pel Bé, així en majúscules.
- Una tasca mai aconseguida del tot.
- ...també una cercadora incansable de la Llum i de la Veritat.

La vida polaritzada per la passió de Déu dona la veritable saviesa de la UTOPIA.

S'ha dit que mentre el marxisme procurava els canvis estructurals de la societat per tal d'eliminar les situacions injustes, el

cristianisme ho feia des de la caritat, però ni el marxisme ni l'Església han aconseguit eradicar la pobresa de la humanitat. Afer que segueix essent quelcom essencial encara avui.

Per acabar aquest tema de la utopia com una referència transcendent faig meves unes paraules de Hegel amb les que m'hi identifico: *“L'infinit esdevé l'essència pròpia del finit.”* Aquesta podria ser l'ànima de la utopia.

I una utopia, per definició, és indefinible i inabastable, però tanmateix és possible. Així com l'horitzó del mar mirat des d'una platja sembla interminable o inaconseguible, no obstant, sempre té un final en una altra platja.

EPÍLEG

Francesc Torralba defineix el nostre temps com una “època de gran buidor, edat del caos, era del cansament, de la desfeta del pensament... fatigats pel materialisme. ...Valoració de la rendibilitat.” Sí! el nostre temps demana una conversió antropològica.

Avui es parla molt d'UTOPIA, de DISTOPIA, I DE SINTOPIA. Però més aviat sembla que es desconfia una mica de la UTOPIA.

Segons David Jou, *“Déu ens fa ser part d'una història de salvació i de sentit. Immersos en la nostra història humana grandiosa i turbulenta, dolorosa i incerta, que ens fa partícips d'una gran aventura col·lectiva.”*

Sí, som gràcies als altres i tots ens necessitem a tots per fer realitat els nostres somnis. L'altre és el qui ens fa arribar a ser allò a que ens hem sentit cridats a ser. **L'ideal utòpic.**

Com sant Joan de la Creu, també nosaltres preguem sovint dient des de la fe: *“Yo bien sé que hay una fonte... aunque es de noche”*. Però és que només a través de la nit s'arriba a l'alba. La nova realitat utòpica que l'home anhela pertany, certament, a l'àmbit de Déu, molt més que a l'ésser humà, que, per si sol, no la pot conquerir. No obstant la fe ens diu que el mal i la mort mai tindran l'última paraula en la Història i per això val la pena el compromís de tots per

anar construint el Regne de Déu guiats per l'horitzó de referència de la utopia divina i humana.

Lorena Basualto i Sonia Brito han escrit a “Questions de Vida Cristiana que la utopia *“ja està present en el món i s'està desenvolupant aquí i allà, de maneres diverses, perquè l'esperança és com la petita llavor que es pot arribar a convertir en un gran arbre”*. I els Drets Humans, tot i no pertànyer a totes les cultures, són un imperatiu que els cristians hauríem d'abraçar com la utopia del projecte d'un món nou o diferent, però tanmateix, un món bo i bell tal com Déu el va crear (Gn 1....?).

La utopia cal considerar-la com l'anhel més digne de la nostra història. Aquí goso dir que el cristianisme ha de ser capaç d'auto afirmar-se teològicament des de la capacitat d'irradiar esperança.

Cal admetre la lentitud i la diversitat dels ritmes que demanen els canvis generacionals. El Papa Francesc en la seva Carta Apostòlica “*La joia de l'evangeli*” ha escrit: “*Som cridats a tenir cura de la fragilitat del poble i del món en què vivim... No ens deixem robar mai... la utopia*” 222. Cal donar temps a fecundar el llevat i a créixer l'arbre. El bé, ja és present!!! Actua, fecunda... triomfarà!

Des de la creació, la benedicció divina que abraça el món i a cada un del éssers, resta sempre a l'horitzó de la nostra vida. Però el “Sí de l'amor de Déu” al món molt aviat rebé el cop d'un NO rotund: “la desobediència d'Adam i Eva, l'homicidi de Caín al seu germà Abel”, Auschwitz, les guerres, els genocidis... Déu roman, però, fidel en la seva utopia sagrada d'estimar el món.

AVUI el món tecnològic ens ha posat en una cruïlla: **la revolució digital i la Intel·ligència Artificial**. A mi m'agrada reconèixer-les com formant part també de la Creació. Sí, són un meravellós producte de la creativitat humana rebuda de Déu. I ho son –encara més– quan aquestes són posades a favor de sistemes BONS i quan s'orienten amb passió, a resoldre problemes concrets per ajudar a viure amb més dignitat els més pobres.

Reconeixem, amb tota humilitat, que la civilització tecnològica pertany només a una petita part del món. I els qui la vivim ens n'hem de sentir administradors. L'esforç per a millorar el món no ha de ser opcional, sinó una qüestió de justícia. Cal que aquesta preocupació

bategui dins nostre. (Vaig llegir que la ciutat de Manhattan té més ordinadors i mòbils que el món sencer).

La humanitat ha de conduir la ciència i la tècnica com un do rebut també de Déu, i elles han de ser la força que alimentin la passió per la cura del germà i del món. Sí, l'espiritualitat cristiana, (que és de la que jo visc) ofereix, una bella i fascinant aportació en l'intent de renovar la humanitat. Hem de reconèixer que les riqueses que Déu ha donat a la humanitat, els creients les sacralitzem, perquè són de Déu i venen de Déu, elles són el tresor de l'home, que és l'amic de Déu de qui som el seu *partner*.

L'espiritualitat que ens apropa més a Déu és la que ens apropa també més al germà. Avui, més que mai, és essencial viure amb passió la sagrada utopia de les nostres lluites i preocupacions per la cura dels germans i de la creació. Que res ni ningú no ens prengui el goig de la nostra utopia.

